Stockholms läns landsting

Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2015-02-11

LS 1412-1509

Landstingsstyrelsen

Remiss - Kemikalieinspektionens redovisning av regeringsuppdrag om utfasning av fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige, KemI Rapporter 7/14

Föredragande landstingsråd: Gustav Hemming

Ärendebeskrivning

Stockholms läns landsting har av Miljödepartementet beretts möjlighet att lämna synpunkter på en rapport från Kemikalieinspektionen, KemI Rapporter 7/14, angående fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige. Rapporten är en redovisning av ett regeringsuppdrag.

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen besluta

att avge yttrande till Miljödepartementet över Kemikalieinspektionens redovisning av regeringsuppdrag om utfasning av fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige, KemI Rapporter 7/14, i enlighet med landstingsdirektörens förslag.

Landstingsrådsberedningens motivering

Arbetet med att minska användingen av potentiellt farliga och hormonstörande kemikalier i vår vardag är angeläget. Stockholms läns landsting har gått i bräschen för att fasa ut skadliga kemikalier bland annat genom att ta fram en kemikaliestrategi i form av en utfasningslista (Stockholms läns utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier 2012-2016). På denna lista finns tio ftalater upptagna och landstinget arbetar aktivt för att fasa ut dessa ur verksamheterna, bland annat genom att ställa krav i alla relevanta centrala upphandlingar.

Kemikalieinspektionens utredning och rapport är efterfrågad och nödvändig i arbetet med att begränsa vår exponering för fortplantnings-

och hormonstörande kemikalier. Det är nödvändigt att arbetet med utfasning av dessa kemikaler snabbas upp på såväl nationell nivå som på EU-nivå. Stockholms läns landstings samlade bedömning är att ställa sig bakom de förslag som presenteras som prioriterade i sammanfattningen men med tillägget att även ftalaten DIPP bör tas med.

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteutlåtande den 26 januari 2015
Förslag till yttrande
Sammanfattning av rapport 7/14 Förslag till utfasning av fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige

Torbjörn Rosdahl

Gustav Hemming

Carl Rydingstam

Landstingsstyrelsens förvaltning
Tillväxt, miljö och regionplanering

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2015-01-26

LS 1412-1509

Handläggare:
Hanna Jonsson

Landstingsstyrelsen

Ankom
Stockholms läns landsting
2015 -01- 28
Dnr LS 1412-1509
Rotel IX

Remiss - Kemikalieinspektionens redovisning av regeringsuppdrag om utfasning av fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige, KemI Rapporter 7/14

Ärendebeskrivning

Stockholms läns landsting har av Miljödepartementet beretts möjlighet att lämna synpunkter på en rapport från Kemikalieinspektionen, KemI Rapporter 7/14, angående fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige. Rapporten är en redovisning av ett regeringsuppdrag.

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteutlåtande den 26 januari 2015
Förslag till yttrande
Sammanfattning av rapport 7/14 Förslag till utfasning av fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslås besluta

att avge yttrande till Miljödepartementet över Kemikalieinspektionens redovisning av regeringsuppdrag om utfasning av fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige, KemI Rapporter 7/14, i enlighet med landstingsdirektörens förslag.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
Regeringen gav i juni 2013 Kemikalieinspektionen (KemI) i uppdrag att göra en kartläggning av användningen av misstänkt fortplantningsstörande eller hormonstörande ftalater och förekomsten av alternativa ämnen och material. I uppdraget ingick att bedöma risker och utreda behovet av åtgärder. Resultatet presenteras i en rapport, Förslag till utfasning av

fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige (KemI Rapporter 7/14). Förslaget till yttrande har utgångspunkt i det kemikaliearbete som formuleras i landstingets miljöpolitiska program Miljöutmaning 2016 där målet är att minska landstingets användning av hälso- och miljöfarliga kemikalier. Totalt tio ftalater finns upptagna på utfasningslistan vilket betyder att landstinget redan arbetar aktivt för att fasa ut ett flertal av de ftalater som KemI nu föreslår ska begränsas genom lagstiftning.

KemI föreslår i rapporten ett antal åtgärder för att driva på utbytet av skadliga ftalater främst genom komplettering av lagstiftning på EU-nivå men även genom begränsningar av ftalater nationellt samt effektivare tillsyn och informationsspridning.

Förvaltningen anser att utredningen och rapporten är efterfrågad och nödvändig i arbetet med att begränsa vår exponering för fortplantings- och hormonstörande kemikalier. Då den frivilliga substitutionen inte går tillräckligt snabbt och importen av varor från länder utanför EU är stor, behövs en uppdatering av kemikalieregelverket, på nationell och EU-nivå. Detta skulle i längden minska risken för att de varor, sjukvårdsmaterial och kemikalier som upphandlas av landstinget ger en negativ miljö- och hälsopåverkan på våra anställda och patienter.

Bakgrund
Ftalater är en grupp kemiska ämnen som ofta används som mjukgörare i plaster. Det finns många olika typer av ftalater och de används geografiskt i olika utsträckning. På EU-marknaden dominerar de högmolekylära, generellt mindre farliga, ftalaterna. På den världsmarknaden i övrigt dominerar istället de lågmolekylära, exempelvis DEHP. Den plast som har störst innehåll av mjukgörare är PVC, en plast som används i stor utsträckning. Vi hittar ftalater i en mängd olika produkter, bland annat kablar, golv, våtrumstapeter, folier, plastfilm, slangar, packningar, medicintekniska produkter, leksaker samt i förpackningsmaterial för mat, skor, väskor och möbler. Ftalater är mjukgörare som inte är kemiskt bundna till plasten utan som avsöndras från produkten och tas upp i kroppen genom hud- och slemhinnekontakt men även genom luften. Många av dessa produkter produceras utanför EU vilket betyder att vi importerar ett stort antal varor innehållande ftalater vars användning i produktion redan är begränsade inom EU. DEHP svarar för en betydande andel av dessa ftalater.

Många ftalater är klassificerade som fortplantningsstörande. Tretton ftalater finns upptagna på kandidatförteckningen i EU:s

kemikalieförordning Reach (Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006). Fyra av dessa (DEHP, DBP, BBP och DIBP) finns dessutom på tillståndsbilagan (bilaga XIV, Reach). Det betyder att dessa fyra ftalater kräver tillstånd för att tillverkas och användas inom EU. Utöver dessa fyra ftalater är det bara DIPP av ftalaterna på kandidatförteckningen som i nuläget har registrerad användning i EU.

För att kunna ersätta ftalater i mångfalden av användningsområden behövs flera olika alternativa mjukgörare. KemI genomför dialoger med näringslivet för att det på frivillig basis ska genomföras en ersättning och rapporten föreslår nu även en rad åtgärder för att snabbare driva på utbytet. I takt med att nya mjukgörare presenteras verkar KemI också för att dessa ska klassificeras.

Överväganden
I rapporten har KemI valt att begränsa sig till de fyra ftalater som finns upptagna på kandidatförteckningen i EU:s kemikalielagstiftning Reach och dessutom finns upptagna på tillståndsbilagan (bilaga XIV till Reach), dvs. DEHP, DBP, BBP och DIBP. Förvaltningen anser dock att denna avgränsning är för smal. Även DIPP bör enligt förvaltningen ingå då DIPP finns upptaget på kandidatlistan. Det bör således vara en grupp av *fem* ftalater som Sverige ska verka för att det inom EU tillkommer en mycket restriktiv tillståndsgivning kring. Förvaltningen anser detta vara fullt möjligt, särskilt då landstinget redan arbetar med att fasa ut tio ftalater.

Med utgångspunkten att KemI ska arbeta med *fem* ftalater har förvaltningen synpunkter inom följande områden:

- Reglering i EU-lagstiftning
- Klassificering av alternativa mjukgörare
- Gränsvärden i inomhusmiljö
- Kemikaliekrav i upphandling
- Förbättrad regelefterlevnad

<u>Reglering i EU-lagstiftning</u>
Eftersom att Sverige importerar ett stort antal varor, tillverkade utanför EU, innehållande ftalater (exempelvis DEHP), är det av stor vikt att kunna begränsa ftalater även i importerade varor och inte bara för varor tillverkade inom EU. Förvaltningen anser därför att Sverige bör verka för en begränsning i Reach av de *fem* ftalaterna DEHP, DBP, BBP, DIBP samt DIPP, särskilt i varugrupper där barns exponering är stor. Förvaltningen stödjer även att dessa ftalater förbjuds i elektronik genom RoHS-direktivet (2002/95/EG) samt i medicinskteknisk utrustning.

Klassificering av alternativa mjukgörare
Det tillkommer nya, alternativa, mjukgörare att använda i plast och förvaltningen har en stark önskan om att både den svenska kemikaliemyndigheten men också den europeiska, European Chemicals Agency, ska arbeta förebyggande och klassificera nya ämnen innan de används i stor utsträckning.

Gränsvärden i inomhusmiljö
Inom EU finns goda exempel på länder (exempelvis Belgien) där gränsvärden för kemikalier har införts. Förvaltningen ställer sig bakom förslaget om en utredning av möjligheten att införa gränsvärden i inomhusmiljö för de farligaste ftalaterna.

Kemikaliekrav i upphandling
Inom landstinget finns flera lyckade exempel på när upphandlingar med miljö- och kemikaliekrav har genomförts. Förvaltningen stödjer förslaget att kriterier för kemikaliekrav i upphandling tas fram för att kunna användas av samtliga landsting i Sverige.

Förbättrad regelefterlevnad
Förvaltningen stödjer åtgärdena som föreslås rörande en bättre regelefterlevnad i Sverige som berör information, kommunikation, tillsyn och sanktionsavgifter. Detta skulle bidra till att synliggöra problemet med ftalater.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Förslaget har inga ekonomiska konsekvenser för landstinget.

Miljökonsekvenser av beslutet

I enlighet med landstingets miljöpolitiska program Miljöutmaning 2016 har hänsyn till miljön beaktats och slutsatsen är att det inte är relevant med en miljökonsekvensbedömning i detta ärende.

Toivo Heinsoo
Landstingsdirektör

Peter Haglund
Direktör SLL Tillväxt, miljö och regionplanering

Stockholms läns landsting

Landstingsstyrelsen

FÖRSLAG TILL YTTRANDE
2015-01-26

LS 1412-1509

Miljödepartementet
Kemikalieenheten

Remiss - Kemikalieinspektionens redovisning av regeringsuppdrag om utfasning av fortplantnings-störande och hormonstörande ftalater i Sverige, KemI Rapporter 7/14

Inledning

Stockholms läns landsting lämnar synpunkter på rapporten med utgångspunkt i landstingets miljöarbete och kemikaliestrategi samt i rollen som inköpare av en stor mängd varor av plast.

Sammanfattning

Stockholms läns landstings sammanfattande åsikt är att utredningen och rapporten är efterfrågad och nödvändig i arbetet med att begränsa vår exponering för fortplantings- och hormonstörande kemikalier. Då den frivilliga substitutionen inte går tillräckligt snabbt och då importen av varor från länder utanför EU är stor, behövs en uppdatering av kemikalieregelverket, både på nationell nivå och på EU-nivå. Stockholms läns landstings samlade bedömning är att ställa sig bakom de förslag som presenteras som prioriterade i sammanfattningen med tillägget att även ftalaten DIPP bör tas med.

Synpunkter

I rapporten har Kemikalieinspektionen (KemI) valt att begränsa sig till de fyra ftalater som finns upptagna på kandidatförteckningen i Reach och dessutom finns upptagna på tillståndsbilagan (bilaga XIV, Reach), dvs. DEHP, DBP, BBP och DIBP. I rapporten nämns dock att ytterligare ett ämne, DIPP, finns upptaget på kandidatlistan och har registrerad användning inom EU. Då användningsområdet i nuläget är begränsat till explosiva ämnen och ämnet används i relativt liten mängd har KemI valt att inte ytterligare behandla ämnet. Stockholms läns landsting anser att denna avgränsning är för snäv och att DIPP, då det finns upptaget på kandidatlistan, ska ingå i en grupp av *fem* ftalater som EU ska begränsa. Då

det kan föreligga en risk att användingen av DIPP ökar eller att fler användningsområden anmäls, finns det anledning att arbeta förebyggande för att denna ftalat inte ska bli ett framtida problem. Inom ramen för landstingets miljöarbete finns en kemikaliestrategi i form av en utfasningslista (Stockholms läns landstings utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier 2012-2016). På denna lista finns tio ftalater upptagna och landstinget arbetar aktivt för att fasa ut dessa ur verksamheterna, bland annat genom att ställa krav i alla relevanta centrala upphandlingar. Stockholms läns landsting anser därför att fem ftalater är ett minimum i nu förevarande sammanhang, men att det vore möjligt att inkludera ännu fler.

Reglering i EU- lagstiftning
I kartläggningen visar KemI att ftalater förekommer i en mängd olika varugrupper. En stor del av dessa varor kommer till Sverige via import. En slutsats av detta är att en stor del av de ftalatinnehållande varor vi använder med största sannolikhet innehåller mjukgörare som Sverige vill begränsa. Det är därför av mycket stor vikt att kunna begränsa ftalater även i importerade varor och inte bara för varor tillverkade inom EU. Stockholms läns landsting anser därför att Sverige bör verka för en begräsning i Reach av de *fem* ftalaterna DEHP, DBP, BBP, DIBP samt DIPP, särskilt i varugrupper där barns exponering är stor. Möjligheten att använda det så kallade snabbspåret, Reach artikel 68.2, bör tillämpas. . Detta bör ske i samarbete och tillsammans med andra länder för att få en större effekt, och leda till framgång.

I rapporten nämns några specifika EU-direktiv i vilka Sverige kan verka för ett införande av förbud av ftalater. Landstinget håller med KemI om att ett förbud av DEHP, DBP, BBP, DIBP, samt som framgått ovan, även DIPP, bör föras in i RoHS-direktivet så snart som möjligt. Då landstinget är en stor konsument av medicintekniska produkter ser vi även ett tydligt behov av att avsätta styrmedel för att fasa ut ftalater i dessa produkter, särskilt då det inom landstingets verksamheter vårdas och behandlas individer som löper särskilt stor risk att påverkas av hormonstörande kemikalier, särskilt barn och gravida kvinnor. Stockholms läns landsting föreslår därför att Sverige ska verka för att de *fem* ftalaterna DEHP, DBP, BBP, DIBP samt DIPP förbjuds också i medicintekniska produkter.

Klassificering av alternativa mjukgörare
KemI har i sin kartläggning och rapport valt att fokusera på de fyra ftalater som finns med på tillståndslistan ibilaga XIV, Reach. KemI anger i sin rapport att fler ftalater, som är misstänkt fortplantnings- och hormonstörande, finns på marknaden. Det tillkommer dessutom nya,

alternativa, mjukgörare på marknaden. Stockholms läns landsting anser att både den svenska kemikaliemyndigheten och den europeiska, European Chemicals Agency, ska arbeta förebyggande. Det bör vara högsta prioritet att klassificera såväl nya som redan förekommande mjukgörare och att de som är misstänkt fortplantnings- och hormonstörande eller uppfyller kriterierna för CMR kategori 1A eller 1B, så fort som möjligt tas upp på kandidatlistan. Det bör också prioriteras att kriterier tas fram för en harmoniserad klassificering när ett ämne ska identifieras som hormonstörande. Stor vikt bör också läggas vid studier av så kallade kombinationseffekter.

Gränsvärden i inomhusmiljö
Stockholms läns landsting ställer sig bakom förslaget om en utredning av möjligheten att införa gränsvärden i inomhusmiljö för de farligaste ftalaterna. Begreppet ”farligaste ftalaterna” bjuder dock in till olika tolkningar och det vore önskvärt med en tydligare definition. Alternativt att begreppet inbegriper de fyra ftalater som nämns i rapporten (DEHP, DBP, BBP, DIBP) samt ftalater med *liknande kemisk struktur* då de kan misstänkas vara hormonstörande. Inom EU finns goda exempel på länder där gränsvärden för kemikalier har införts så inspiration och stöd finns nära till hands.

Kemikaliekrav i upphandling
Stockholms läns landsting stödjer förslaget att ge Konkurrensverket i uppdrag att ta fram kriterier för upphandlingar även inom sjukvården. Inom Stockholms läns landsting finns flera lyckade exempel på när upphandlingar med miljö- och kemikaliekrav har genomförts. Inte enbart i upphandlingar som rört kemiska produkter utan också varor, som exempelvis elektronik och sjukvårdsmaterial, har miljökrav på kemikalieinnehåll enligt landstingets utfasningslista ställts. Erfarenheten att ställa kemikaliekrav i upphandling finns hos flera av de större länen och regionerna och här finns kunskap att hämta och att sprida till mindre landsting och kommuner. Den samlade köpkraften hos landets landsting och regioner är mycket stor och möjligheten att påverka som konsument är stor om flera verksamheter ställer liknande eller samma krav.

Även inom byggsektorn finns en rad initiativ och goda exempel på att man framgångrikt kan fasa ut ftalater till en mycket liten merkostnad. Utfasning av ftalater från byggmaterial är ett viktigt åtgärdsområde som lyfts fram i rapporten, eftersom byggsektorn står för omkring 40 procent av all material- och energianvändning i Sverige. Inom byggsektorn används cirka 50 000 olika material och kemiska produkter och DEHP förkommer i störst andel i byggprodukter, fordon och elektronikprodukter vid genomgång av varuguidens grupper för Sverige.

Förbättrad regelefterlevnad
Stockholms läns landsting stödjer förslagen om åtgärder om rörande en bättre regelefterlevnad i Sverige när det gäller information och kommunikation om ftalatinnehåll i varor, tillsyn av tillverkare och leverantörer samt sanktionsavgifter. Detta skulle enligt Stockholms läns landsting bidra till att synliggöra problemet med ftalater. En utökad tillsyn tvingar företag att börja informera om ämnen i sina produkter. Mer omfattande information kan också leda till en frivillig omställning från varor som innehåller ftalater till mindre hälsoskadliga varor. Kostnaderna för substitution av dessa ftalater är en mycket liten del av plastbranschens omsättning, vilket framgår av den i rapporten utförda konsekvensanalysen, där konsekvenserna även relateras till hälsokostnader. Fortsatt branschdialog är enligt Stockholms läns landsting en viktig förutsättning för att förslagna åtgärder ska kunna förankras och leda till ett konkret substitutionsarbete.

Landstinget stödjer de åtgärder som föreslås för bättre regelefterlevnad inom EU och som omfattar ett fördjupat samarbete mellan tillsynsmyndigheterna inom EU.

Sammanfattning

Regeringen har gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att verka för en utfasning av misstänkt fortplantnings- och hormonstörande ftalater i Sverige. I uppdraget ingick att göra en kartläggning, bedöma risker och utreda behovet av åtgärder.

Den allra största användningen av ftalater är som mjukgörare i PVC (polyvinylklorid). Trenden för användning av mjukgörare ser olika ut i olika delar av världen. På EU-marknaden dominerar de högmolekylära ftalaterna (DINP, DIDP och DPHP) och andelen DEHP (lågmolekylär ftalat) är relativt liten, cirka 10 procent. På den resterande världsmarknaden är det istället DEHP som dominerar med nästan 50 procent av marknaden, medan andelen högmolekylära ftalater och icke-ftalater är ungefär lika stora.

Några exempel på varugrupper där ftalater används är: fordon, kablar, ledningar, golv, våtrumstapeter, folier, film, slangar, packningar, medicintekniska produkter, leksaker, förpackningsmaterial för mat, belagda textilier/vävar, kläder med tryck, sportutrustning, konstläder, skor, väskor samt möbler. Det gemensamma för dessa varugrupper är att varorna helt eller delvis består av mjukgjord PVC. En stor andel av dessa varor kommer in i Sverige via import.

Många ftalater är klassificerade som fortplantningsstörande och tretton ftalater finns upptagna på kandidatförteckningen i Reach. Fyra av dessa (DEHP, DBP, BBP och DIBP) finns dessutom på tillståndsbilagan (bilaga XIV, Reach). Utöver dessa fyra ftalater är det bara DIPP av ftalaterna på kandidatförteckningen som har registrerad användning i EU.

För att kunna substituera ftalater i mångfalden av användningsområden behövs flera olika alternativa mjukgörare. Idag finns det alternativ till överkomliga priser för många applikationer och volymerna ökar kraftigt.

Inom ramen för uppdraget har Kemikalieinspektionen genomfört dialoger med näringslivet som ett led i att få företag att frivilligt ersätta sådana ftalater (misstänkt fortplantningsstörande och hormonstörande) med mindre farliga ämnen eller material.

Kemikalieinspektionen föreslår i denna rapport en rad olika åtgärder som driver på utbytet av de skadligaste ftalaterna. Eftersom mjukgjord PVC, och därmed ftalater, förekommer i många olika varukategorier berör våra förslag många olika regelverk. Förslagen överlappar delvis varandra vilket innebär att utvecklingen inom området för ett förslag kan medföra att andra förslag blir mindre relevanta.

Följande förslag vill vi prioritera:

EU-nivå

- Sverige bör verka inom EU för en restriktiv tillståndsgivning av de fyra ftalaterna DEHP, DBP, BBP och DIBP på bilaga XIV i Reach.
- Sverige bör verka inom EU för begränsningar i Reach av de fyra ftalaterna för särskilda varugrupper.
- Kemikalieinspektionen avser att fortsätta arbetet med klassificeringsförslag av fortplantningsstörande eller hormonstörande ftalater samt få dem uppförda på kandidatförteckningen.
- Sverige bör verka inom EU för begränsning av de fyra ftalaterna i elektronikdirektivet – RoHS.

Nationell nivå

- Regeringen bör uppdra åt relevanta myndigheter att föreslå nationella begränsningar av emissioner till inomhusmiljön av skadliga ftalater från byggmaterial.
- Regeringen bör ge Konkurrensverket ett liknande uppdrag för sjukvården som det verket redan fått avseende kemikaliekrav vid upphandling till förskolor.
- Kemikalieinspektionen avser att verka för åtgärder som leder till förbättrad regelefterlevnad – effektivare tillsyn och sanktioner.
- Kemikalieinspektionen avser att verka för åtgärder som syftar till att förbättra informationen om farliga ämnen.